

Nr 31

Näringsutskottets betänkande i anledning av motion om en översyn av de nuvarande företagsformerna.**Ärendet**

I motionen 1973:943 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c) hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära en parlamentarisk utredning angående en företagsform vid sidan av aktiebolagen med annan maktstruktur i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motionen

Demokratiska principer måste, heter det i motionen, bli grundläggande i samarbetet mellan människor också i arbetslivet. Riksdagens beslut hösten 1972 angående styrelsrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda var därför ett steg i rätt riktning. Frågan om styrelsrepresentation är dock, säger motionärerna, i det stora företagsdemokratiska komplexet en relativt liten fråga så länge inte grundläggande maktförhållanden ändras. Demokratiseringsprocessen måste bedrivas efter flera olika handlingslinjer med sammanfallande syfte. Därför är det angeläget att granska också de nuvarande företagsformerna från maktsynpunkt. En parlamentarisk utredning föreslås få i uppdrag att utarbeta förslag till en alternativ företagsform med annan maktstruktur än i aktiebolagen, t. ex. genom likvärdigt inflytande för anställda och företagsägare.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan

Vid 1970 års riksdag väcktes en motion vari föreslogs att riksdagen skulle begära en utredning om införande av en företagsmodell i vilken även andra intressentgrupper än aktieägarna skall ha inflytande över ledningen. Riksdagen beslöt begära en utredning av detta slag (BaU 1970:62, rskr 1970:374). I propositionen 1972:116 med förslag till lag om styrelsrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m., uttalade chefen för industridepartementet att frågan skulle prövas i samband med den pågående beredningen av förslaget till ny aktiebolagslag.

I anledning av nyssnämnda proposition väcktes en motion med i huvudsak samma innebörd som den nu föreliggande. Vid näringsutskottets behandling av frågan behandlades denna motion samtidigt som en under den allmänna motionstiden väckt motion vari föreslogs en genomgripande översyn av aktiebolagslagen och den övriga företagsrätten med sikte på att företagsformerna skall möjliggöra en demokratisk

beslutsordning. Utskottet konstaterade (NU 1972:62) att LO och TCO i sina remissyttranden över förslaget till ny aktiebolagslag framfört synpunkter som till väsentlig del överensstämde med motionärernas förslag och hänvisade till vad departementschefen uttalat rörande riksdagens begäran år 1970 om utredning rörande en ny företagsform. Utskottet utgick från att frågan om en ytterligare översyn av aktiebolagslagen skulle bli föremål för en ingående prövning i samband med beredningen av det föreliggande förslaget till ny aktiebolagslag. I avvaktan på denna prövning var utskottet inte berett att förorda att riksdagen skulle begära en utredning med sådana uppgifter som angavs i motionerna. I en reservation av centerpartiets företrädare i utskottet förordades en översyn av aktiebolagslagen i motionernas syfte. Riksdagen följde utskottsmajoriteten och avlog motionerna.

Utskottet

Med hänvisning till vad utskottet förra året (NU 1972:62) anförde i anledning av motioner med i huvudsak samma motivering och yrkande som den nu föreliggande motionen avstyrker utskottet denna.

Utskottet hemställer alltså

att riksdagen avslår motionen 1973:943.

Stockholm den 29 mars 1973

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: herrar Svanberg (s), Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Bengtsson i Landskrona (s), Andersson i Örebro (fp), Haglund (s), Andersson i Storfors (s), Rask (s), Hovhammar (m), Svensson i Malmö (vpk), Jonsson i Husum (s), Jonsson i Alingsås (fp), fru Hambræus (c) och fru Hansson (s).

Särskilda yttranden

1. av herr Börjesson i Glömminge (c) och fru Hambræus (c):

Enligt meddelande till pressen kommer Kungl. Maj:t inom den närmaste tiden att lägga fram förslag om höjning av minimikapitalet i aktiebolag jämte andra åtgärder i syfte att försvåra skatteflykt genom utnyttjande av fämansbolag. Därmed blir det än mer nödvändigt att utreda frågan om alternativ företagsform – särskilt för de mindre företagen – vid sidan av aktiebolagslagen.

I den nya situationen är det lämpligt att pröva denna fråga liksom frågan om alternativ inflytandestruktur i samband med kommande propositioner angående aktiebolagslagen.

2. av herr Svensson i Malmö (vpk):

Vänsterpartiet kommunisternas anslutning till yrkandet att motionen 1973:943 skall avslås har en annan bakgrund än övriga partiers. I motionärernas tanke ligger att kapitalets allmakt i företagen skall begränsas. I så måtto kunde man från lönarbetarsynpunkt och även i ett socialistiskt perspektiv uppfatta motionärernas yrkande som positivt. Denna tanke är emellertid underordnad ett större politiskt syfte, nämligen att försona stridiga klasser och intressen i samhället. Sådana försoningsidéer har i detta den skärpta klasskampens århundrade varit mycket vanliga och uppträtt i en rad olika former inom ramen för svensk och internationell kapitalism. Man urskiljer inom detta idékomplex främst två strömningar, vilka klassmässigt har ganska olika bas.

Den ena strömningen accepterar storkapitalets ledande ställning. Den vill aktivt trygga och befästa denna. Den vill i konsekvens härmed binda lönarbetaroppositionen i för storkapitalet fördelaktiga former. I själva verket skall storkapitalet genom att formellt göra vissa medgivanden reellt stärka sin kontroll och makt. Exempel på denna typ av "samverkansideologi" finner man i den s. k. mondismen från 1920-talet, i de organisationsformer som benämnts korporativa och i det klassarbete på storfinansens villkor som bedrivs av svensk socialdemokrati och som bl. a. har tagit sig uttryck i det system med styrelserepresentation för de anställda som har fått stöd av moderata samlingspartiet och övriga borgerliga partier.

Den andra strömningen bottnar i en viss kritisk inställning till storkapital och kapitalkoncentration. Syftet är här snarast att förespråka småföretagarnas och mellanskiktens intresse av att dra vissa gränser för storkapitalets makt och på denna väg söka stabilisera det kapitalistiska systemet — gärna på en mer decentralistisk nivå. Exempel på denna strömning finner vi, förutom i centerpartiet, även i en rörelse som den argentinska peronismen och dess ideologi (den s. k. justicialismo).

Enligt socialistisk uppfattning representerar båda riktningarna — med sina viktiga inbördes olikheter — illusionära idéer. Klasser med i grund motsatta positioner är vad som teoretiskt brukar kallas antagonistiska. Deras intressen är reellt oförenliga. Man kan inte i ett system och i ett företag ha både jämlikhetsprincip och olikhetsprincip, både demokrati och oligarki, både folkägande och privat storkapital osv. Den ena klassen måste i sådana lägen alltid dominera den andra. När klassarbete förekommer blir det därför alltid på den ena — den etablerade — klassens grundvillkor.

Från socialistisk synpunkt finns endast en väg, i samhället såväl som i företagen, den som leder till lönarbetarmakt. Härför krävs avskaffande av storkapitalets makt och expropriering av de rikedomar som bildar grundvalen för denna makt. Detta strider mot de former av klassarbete och korporatism som finns inbyggda i motionärernas tankevärld. Supplementär småföretagsamhet och former av s. k. enkel varuproduktion är däremot inte oförenliga med ett i grunden socialistiskt system.

Utifrån här redovisade värderingar avvisar vänsterpartiet kommunisterna det aktuella motionsyrkandet.